

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wprowadzenie	11
1. Przedmiot i cel badań	11
2. Ogólna charakterystyka źródeł	19
3. Literatura przedmiotu	28
4. Metoda i struktura pracy	32
Rozdział I	
<i>Humanitas</i> w ideologii i propagandzie czasów Konstantyna	37
1.1. <i>Humanitas</i> – znaczenie i rozwój historyczny	37
1.1.1. Pojęcie <i>humanitas</i>	37
1.1.2. Ewolucja historyczna idei <i>humanitas</i> do początków IV w.	41
1.2. <i>Humanitas</i> w twórczości Laktancjusza	56
1.2.1. Życie Laktancjusza i jego rola dla ideologii władzy Konstantyna	57
1.2.2. Fundamenty antropologiczne i źródła inspiracji dla koncepcji <i>humanitas</i> Lak- tancjusza	60
1.2.2.1. Źródła pogańskie	63
1.2.2.2. Źródła chrześcijańskie	72
1.2.3. Treść pojęcia <i>humanitas</i> w <i>Divinae Institutiones</i>	77
1.3. <i>Philantropia</i> Konstantyna w twórczości Euzebiusza z Cezarei	84
1.3.1. Euzebiusz z Cezarei i jego koncepcja Konstantyna jako władcy idealnego	84
1.3.2. Ideał chrześcijańskiego władcy w <i>Vita Constantini</i> . Antyteza cesarza i tyrana	85
1.4. <i>Humanitas</i> i <i>philantropia</i> w listach i mowach Konstantyna	93
1.5. Podsumowanie	104

Rozdział II

<i>Humanitas</i> a ustawodawstwo Konstantyna Wielkiego dotyczące <i>patria potestas</i>	107
2.1. Pojęcie <i>patria potestas</i>	107
2.2. <i>Patria potestas</i> a <i>humanitas</i> i <i>pietas</i>	111
2.2.1. <i>Patria potestas</i> a <i>humanitas</i> i <i>pietas</i> w twórczości autorów pogańskich i prawie rzymskim do końca III w.	113
2.2.2. <i>Patria potestas</i> a <i>humanitas</i> i <i>pietas</i> w twórczości łacińskiej autorów chrześcijańskich i w dokumentach synodów do początków IV w.	123
2.3. Porzucenie (<i>expositio</i>) oraz sprzedaż (<i>venditio</i>) dzieci w ustawodawstwie Konstantyna Wielkiego	128
2.3.1. Uwagi ogólne	128
2.3.2. Próba ograniczenia zjawiska porzucania dzieci	130
2.3.3. <i>Ius vendendi</i> w prawodawstwie Konstantyna Wielkiego	140
2.4. <i>Ius vitae ac necis</i> w ustawodawstwie Konstantyna Wielkiego	148
2.4.1. Uwagi ogólne	148
2.4.2. <i>Ius vitae necisque</i> a konstytucja Konstantyna Wielkiego z 318 roku (C.Th. 9, 15, 1)	154
2.5. <i>Bona materna</i> w prawodawstwie Konstantyna Wielkiego	158
2.6. <i>Leigitimatio per subsequens matrimonium</i> w ustawodawstwie Konstantyna Wielkiego	167
2.7. Cofnięcie emancypacji oraz darowizn w przypadku niewdzięczności dziecka (Frag. Vat. 248)	172
2.8. Podsumowanie	174

Rozdział III

<i>Humanitas</i> a ustawodawstwo Konstantyna Wielkiego dotyczące ochrony osób najsłabszych.	
Zniesienie sankcji dla <i>caelibes</i> i <i>orbi</i>	177
3.1. <i>Humanitas</i> i <i>philantropia</i> a dobroczynność w okresie grecko-rzymskiego antyku	177
3.2. Prawodawstwo Konstantyna Wielkiego dotyczące wsparcia ubogich	185
3.2.1. Konstytucja z 315 r. dotycząca wsparcia ludności Italii (C.Th. 11, 27, 1)	186
3.2.2. Konstytucja z 322 r. dotycząca wsparcia mieszkańców Afryki (C.Th. 11, 27, 2)	189
3.2.3. Ochrona ubogich przed nadużyciami podatkowymi	191
3.3. Prawodawstwo Konstantyna Wielkiego dotyczące wsparcia dla wdów, sierot, chorych oraz upośledzonych	195
3.3.1. Preferencyjna sytuacja prawna wdów i sierot w prawie karnym – fałszerstwo monet (C.Th. 9, 21, 4) oraz pożycie kobiety wolnej z jej niewolnikiem (C.Th. 9, 9, 1)	196
3.3.2. Przywileje procesowe wdów, sierot, osób chorych i upośledzonych (C.Th. 1, 22, 2)	204
3.4. Ochrona pupilów i kurantów przed nadużyciami opiekunów oraz kuratorów	208
3.5. Konwalidacja <i>donatio ante nuptias</i> na rzecz młodych dziewcząt (C.Th. 3, 5, 3)	214
3.6. Zniesienie sankcji dla <i>caelibes</i> i <i>orbi</i> (C.Th. 8, 16, 1)	220

3.7. Podsumowanie	230
Rozdział IV	
<i>Humanitas</i> a ustawodawstwo Konstancyntyna Wielkiego dotyczące sytuacji prawnej niewolników	233
4.1. Niewolnictwo w antycznym Rzymie – wprowadzenie do problematyki	233
4.2. Tendencje do poprawy sytuacji prawnej niewolników w okresie pryncypatu	239
4.2.1. Postulaty poprawy sytuacji niewolników w filozofii późnych stoików	240
4.2.2. Wpływ idei <i>humanitas</i> na ustawodawstwo Antoninów i Sewerów dotyczące niewolników	244
4.3. Niewolnictwo w myśli wczesnochrześcijańskiej	248
4.4. Konstytucje Konstancyntyna Wielkiego mające na celu poprawę sytuacji prawnej niewolników	254
4.4.1. Dopuszczalny zakres karcenia niewolników i odpowiedzialność karna właścicieli za jego przekroczenie (C.Th. 9, 12, 1–2)	255
4.4.2. Zakaz rozdzielania rodzin niewolniczych (C.Th. 2, 25, 1)	263
4.4.3. Zakaz kastracji niewolników (C. 4, 42, 1)	268
4.5. <i>Manumissio in ecclesia</i>	274
4.5.1. Geneza <i>manumissio in ecclesia</i>	275
4.5.2. Treść konstytucji z 316 r. (C. 1, 13, 1)	283
4.5.3. Treść konstytucji z 321 r. (C.Th. 4, 7, 1)	283
4.5.4. Rekonstrukcja przesłanek skutecznego dokonania <i>manumissio in ecclesia</i> ...	284
4.5.5. Skutki <i>manumissio in ecclesia</i>	288
4.5.6. <i>Manumissio in ecclesia</i> a <i>humanitas</i>	290
4.6. Podsumowanie	292
Rozdział V	
<i>Humanitas</i> a ustawodawstwo Konstancyntyna Wielkiego dotyczące <i>custodia reorum</i> i represji karnej	295
5.1. Między <i>humanitas</i> a <i>severitas</i> . Wpływ chrześcijaństwa na ustawodawstwo karne Konstancyntyna Wielkiego	295
5.2. Ustawodawstwo dotyczące <i>custodia reorum</i>	309
5.2.1. <i>Custodia, carcer, vinculum</i> – charakter prawny w okresie konstancyntyńskim ...	312
5.2.2. Warunki panujące w rzymskich więzieniach okresu dominatu	317
5.2.3. Konstytucja Konstancyntyna Wielkiego z 314 r. (C.Th. 11, 30, 2)	319
5.2.4. Konstytucja Konstancyntyna Wielkiego z 320 roku (C.Th. 9, 3, 1)	320
5.2.5. Konstytucja Konstancyntyna Wielkiego z 326 roku (C.Th. 9, 3, 2)	325
5.2.6. Skuteczność konstytucji Konstancyntyna w świetle ustawodawstwa jego następców i źródeł literackich	326
5.3. Zakaz tatuowania twarzy skazańców	328
5.3.1. Piętnowanie twarzy w rzymskim prawie karnym	328

5.3.2. Konstytucja Konstantyna Wielkiego i Licyniusza z 315 (316) roku (C.Th. 9, 40, 2)	332
5.4. Konstantyn a zniesienie kary ukrzyżowania	336
5.5. Ograniczenie kar wykonywanych na arenie	344
5.5.1. Uwagi ogólne	344
5.5.2. Konstytucja Konstantyna Wielkiego z 325 r. (C.Th. 15, 12, 1)	346
5.5.3. Skuteczność konstytucji z 325 r.	356
5.6. Podsumowanie	357
Zakończenie	359
Wykaz źródeł	369
Bibliografia	389
Summary	421